

mgr Paweł Mieczan

ROZPRAWA DOKTORSKA

**DETERMINANTY POLSKIEGO EKSPORTU GOTOWYCH ARTYKUŁÓW
SPOŻYWCZYCH PO AKCESJI DO UNII EUROPEJSKIEJ**

Streszczenie

Jednym z wiodących sektorów polskiej gospodarki, w ujęciu wzrostu sprzedaży zagranicznej w okresie po wejściu Polski do Unii Europejskiej był sektor rolno-spożywczy. Akcesja skutkowała strategiczną zmianą w tym sektorze, która wynikała m.in. z uzyskania dostępu do rynku kilkuset milionów konsumentów, co, ze względu właśnie na konsumencki charakter produktów spożywczych, stanowiło wartość nie do przecenienia.

Tym samym w celu możliwości konkurowania z podmiotami zagranicznymi, niezbędny był rozwój tego sektora w Polsce poprzez dostosowanie do wymagającego rynku wspólnotowego. Polska w okresie bezpośrednio poprzedzającym akcesję do Unii Europejskiej była importerem netto artykułów rolno-spożywczych, natomiast w roku poprzedzającym integrację uzyskała status eksportera netto tej grupy towarowej, który utrzymał się w kolejnych latach. W pracy postawiona została następująca hipoteza badawcza: **Występowanie przewag kosztowych przyczyniło się do rozwoju polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych po akcesji Polski do Unii Europejskiej.** Głównym celem badawczym pracy była **identyfikacja determinant polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych po wejściu Polski do Unii Europejskiej.** Oprócz celu głównego sformułowano cel pomocniczy, jakim była **ocena szans i zagrożeń dla rozwoju eksportu gotowych artykułów spożywczych z Polski w przyszłości, z rekomendacją działań do podjęcia w celu wsparcia jego dalszej ekspansji.**

Aby osiągnąć wskazane cele w przeprowadzonym procesie badawczym wykorzystano metody gromadzenia danych ze źródeł wtórnych, natomiast w zakresie ich przetwarzania zastosowano metody krytycznej analizy literatury przedmiotu oraz innych materiałów zewnętrznych, wybrane metody statystyczne oraz analizy strategicznej. Wnioskowanie z kolei zostało oparte o metody indukcyjne i dedukcyjne.

Zakres czasowy pracy objął okres członkostwa Polski w Unii Europejskiej, w ramach którego wydzielono dwa podokresy tj. podokres 2005–2019 (podstawowy) oraz podokres

2020–2022, w którym zachodziły specyficzne zmiany o dużej sile oddziaływania (pandemia COVID-19, wojna w Ukrainie).

W pracy wykorzystano informacje ze źródeł wtórnych, tj. pozycje bibliograficzne obejmujące krajową i zagraniczną literaturę naukową, roczniki statystyczne, raporty dotyczące badanego sektora, akty prawne, materiały zamieszczone na stronach internetowych administracji publicznej oraz instytucji otoczenia biznesu.

Proces badawczy przebiegał zgodnie z logiką prowadzenia badań i znalazł on odzwierciedlenie w układzie niniejszej pracy, która została podzielona na 5 części. W rozdziale pierwszym dokonano przeglądu teorii związanych z handlem międzynarodowym. W rozważaniach wzięto pod uwagę zarówno tradycyjne teorie handlu międzynarodowego, nowe teorie handlu międzynarodowego oraz nową nową teorię handlu międzynarodowego. Mając na uwadze fakt, że do determinant eksportu odnoszą się nie tylko teorie handlu międzynarodowego w tej części pracy przybliżono również teorię lokalizacji, teorię międzynarodowej konkurencyjności oraz teorie związane z międzynarodową integracją gospodarczą. W końcowej części rozdziału autor dokonał systematyzacji determinant eksportu przez pryzmat założeń analizowanych teorii.

W rozdziale drugim zaprezentowano założenia metodyczne niniejszej pracy. Przybliżono w nim przesłanki jakie skłoniły autora rozprawy do wyboru tematyki pracy. Scharakteryzowano w nim również badaną grupę towarową gotowych artykułów spożywczych. W ostatnim punkcie omówiono zastosowaną w pracy metodykę. Ponadto przedstawione zostały główne ograniczenia, które towarzyszyły autorowi w procesie przygotowania dysertacji.

W rozdziale trzecim zaprezentowano znaczenie eksportu gotowych artykułów spożywczych w łącznym eksporcie Polski oraz w światowym eksporcie rozpatrywanej grupy towarowej. Wyniki tych badań zaprezentowano w aspekcie wartościowym dla lat 2005-2019. Rozważania odnoszące się do wspomnianego okresu objęły również prezentację struktury przedmiotowej eksportu gotowych artykułów spożywczych z Polski oraz jego struktury geograficznej.

Rozdział czwarty odegrał kluczową rolę w całości rozważań przedstawionych w dysertacji doktorskiej. W początkowej jego części dokonano w oparciu o dotychczasowy dorobek naukowy identyfikacji i klasyfikacji determinant eksportu gotowych artykułów spożywczych z Polski w okresie po akcesji tego kraju do Unii Europejskiej. Analiza kluczowych determinant eksportu sektora spożywczego zidentyfikowanych na podstawie literatury przedmiotu, pozwoliła na wyodrębnienie następujących grup determinant: naturalne,

konsumenckie, technologiczne, produktowe, wytwórcze, polityczno-ekonomiczne, marketingowe, strukturalne przemysłu oraz makroekonomiczne. W ramach wymienionych grup zidentyfikowano 40 determinant. W oparciu o rozważania literaturowe wytypowano grupę determinant, które poddano badaniom ilościowym. W pierwszej kolejności przeprowadzono analizę korelacji polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych z wybraną grupą determinant odnoszących się do Polski. W ostatnie części tego rozdziału przeprowadzono badania korelacji polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych z wytypowaną grupą determinant odnoszących się do ważnych rynków docelowych tego eksportu (Niemiec, Holandii i Francji).

Rozdział piąty rozprawy ma charakter badawczo-postulatywny. W jego pierwszej części, przedstawiono wpływ turbulentnych uwarunkowań zachodzących w okresie 2020–2022 na strukturę przedmiotową i geograficzną polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych oraz jego pozycję międzynarodową. W punkcie tym starano się również odnieść do przyszłości eksportu tej grupy towarowej z Polski. W ostatniej części tego rozdziału z instrumentarium polityki gospodarczej, mogącego przyczynić się do dalszego rozwoju eksportu gotowych artykułów spożywczych z Polski, autor bliżej przedstawił instrumenty wsparcia finansowego oraz instrumenty informacyjno-promocyjne swoje rozważania kończąc rekomendacjami dotyczącymi ich wdrożenia.

Przeprowadzone badanie korelacji polskiego eksportu gotowych artykułów spożywczych z wybranymi determinantami społeczno-gospodarczymi obserwowanymi w Polsce wskazały na następujące silne i kluczowe zależności:

1. z importochłonnością sektora potwierdzające zaimplementowanie założeń teorii specjalizacji wewnątrzgałęziowej, ale również powiązanie z efektem kreacji i przesunięcia handlu,
2. z konsumpcją krajową i zewnętrzną powiązane z teorią popytowo-podażową, teorią nadkonsumpcji i makdonaldyzacji, przy równoczesnej próbie odwrócenia trendu w kierunku regionalizacji i indywidualizacji,
3. ze wzrostem gospodarczym determinowanym właśnie poprzez eksport gotowych artykułów spożywczych,
4. z napływem środków unijnych silnie oddziaływujących na rozwój sektora i niwelujących niedoinwestowanie i niski poziom zaplecza technologicznego sektora,
5. ze wzrostem poziomu zatrudnienia, ale również wynagrodzeń potwierdzającym założenia teorii neoczynnikowej przy równoczesnym zwiększaniu wydajności pracy przebiegającym w tempie szybszym, aniżeli sam wzrost wynagrodzeń,

6. z nakładami na prace badawczo-rozwojowe, ale także wzrostem liczby naukowców wśród osób zatrudnionych oraz patentowaniem innowacyjnych rozwiązań, co można łączyć z teorią neotechnologiczną.

Przeprowadzony proces badawczy umożliwił osiągnięcie celów pracy i wskazał, że wejście Polski do Unii Europejskiej stanowiło determinantę rozwoju polskiego sektora gotowych artykułów spożywczych. Konsekwencją akcesji było przede wszystkim uzyskanie swobody (bez barierowego) dostępu do unijnego rynku 500 mln konsumentów, napływ funduszy unijnych i związany z nim proces dostosowawczy połączony z modernizacją przedsiębiorstw skutkujący wzrostem wydajności pracy oraz produktywności. Równocześnie przez cały badany okres polski sektor gotowych artykułów spożywczych charakteryzował się przewagami kosztowymi, co może być uznane za główną determinantę jego konkurencyjności.